

Sygn. akt I ACa 732/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 września 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Piotr Rusin
Sędziowie:	<u>SSA Grzegorz Krężolek</u> SSO del. Paweł Szewczyk
Protokolant:	st.sekr.sądowy Katarzyna Wilczura

po rozpoznaniu w dniu 5 września 2012 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Spółdzielni (...) w C.

przeciwko (...) (POLSKA) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością

w K.

o zapłatę

na skutek apelacji strony powodowej

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Gospodarczego w Krakowie

z dnia 20 kwietnia 2012 r. sygn. akt IX GC 488/11

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu- Sądowi Gospodarczemu w Krakowie do ponownego rozpoznania

i orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt : I ACa 732/12

UZASADNIENIE

Strona powodowa (...) Spółdzielnia (...) „ w C. domagała się zapłaty przez stronę pozwaną (...) [Polska] - spółkę z o. o. w K. kwoty 342 277 , 83 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 1 lipca 2011r do dnia zapłaty oraz obciążenia przeciwniczki procesowej kosztami postępowania.

Motywuując zgłoszone żądanie podała , że dochodzona pozwem kwota stanowi równowartość nienależnego świadczenia jakie spełniła na rzecz pozwanej spółki w ramach realizacji wiążącej strony umowy ramowej o współpracy ,

która była konkretyzowana przez poszczególne zamówienia (...) [Polska] na wyroby mleczne, produkowane przez spółdzielnię.

W czasie współpracy stron opartej na umowie ramowej datowanej na 1 stycznia 2008r , której postanowienia były zmieniane kolejnymi aneksami , powódka obowiązana była do świadczeń na rzecz strony przeciwnej z tytułu tzw. bonusu warunkowego oraz opłaty za możliwość elektronicznej wymiany danych [(...)] , które to , wedle jej oceny prawnej, były opłatami za przyjęcie towaru przez (...)do sprzedaży , innymi niż marża handlowa. Kwoty z tego tytułu były obliczane zawsze jako określony procent od osiągniętego przez strony wzajemnego obrotu , a ich pobranie przez pozwaną następowało poprzez potrącenie z należnością jaka wynikała dla (...) z racji sprzedanych spółce z K. produkowanych przez siebie artykułów , które ta zbywał w swojej sieci pod własną marką.

Ich pobieranie było po myśli art. 15 ust. 1 pkt 4 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji , czynem nieuczciwej konkurencji wobec czego powódka ma określony brzmieniem art. 18 ust. 1 pkt 5 tego aktu prawnego tytuł do domagania się zwrotu w ten sposób uzyskanych przez kontrahentkę korzyści.

Wezwanie do zapłaty ich równowartości przez pozwaną przed wszczęciem sporu sądowego nie przyniosło żadnego rezultatu.

Nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu upominawczym w dniu 1 sierpnia 2011r Sąd Okręgowy - Sąd Gospodarczy w Krakowie uwzględnił powództwo w całości.

W sprzeciwie od niego , zaskarżając orzeczenie w całości strona pozwana (...) {Polska } spółka z o. o. w K. domagała się oddalenia powództwa oraz obciążenia (...) poniesionymi przez siebie kosztami procesu.

W pierwszej kolejności pozwana wskazała , że przeciwko uwzględnieniu żądania przemawia fakt , że w umowie o współpracę zawartej w dniu 1 stycznia 2010r , która zastąpiła poprzednio obowiązującą umowę stron , kontrahenci zrzekli się nawzajem roszczeń jakie ewentualnie mogły powstać na tle realizacji poprzedniej umowy w okresie do 31 grudnia 2009r, zatem skoro roszczenia obecnie dochodzone obejmują okres 2008r , oświadczenie o zrzeczeniu ich także dotyczy .

Po wtóre zwracała uwagę , że roszczenia powódki o ile dotyczą kwoty łącznej 42 988, 15 złotych , a objęte zostały ściśle oznaczonymi w sprzeciwie fakturami , nawet gdyby mogły by w niemniejszym sporze dochodzone , to i tak musiałyby ulec oddaleniu wobec tego , że , iż są przedawnione.

Po trzecie , niezależnie od tych argumentów, pozwana w bardzo obszernym wywodzie przekonywała , że pobrane przez nią w drodze kompensat z należnościami (...) za dostarczane produkty mleczne kwoty z tytułu tak bonusu warunkowego jak i za usługę (...) nie mają cech mogących je kwalifikować jako opłaty za przyjęcie towaru do sprzedaży , inne niż marża handlowa , a zatem takie , których potrącenie przez (...) [Polska] jest czynem nieuczciwej konkurencji.

Odnosząc się do podniesionych w sprzeciwie argumentów i zarzutów strona powodowa podtrzymała dotąd prezentowaną ocenę prawną pobierania wskazanych wyżej opłat jako wyczerpujących delikt przewidziany przez ustawę o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji , natomiast w kwestii swojego oświadczenia o wzajemnym zrzeczeniu się roszczeń wynikających ze współpracy stron do końca 2009r podniosła zarzut nieważności tej części umowy , zawartej przez strony w dniu 1 stycznia 2010 , która je zawierała.

Podnosiła przy tym , że tekst ten , przygotowany przez pozwaną kontrahentkę , został jej narzucony , bowiem od podpisania umowy zawierającej ów zapis (...) [Polska] uzależniła podjęcie współpracy przez strony na dalszy okres.

Spółdzielnia z C. wskazywała ponadto , że treść §11 ust. 3 umowy z dnia 1 stycznia 2010r nie może by utożsamiana i wywoływać skutków zrzeczenia się wzajemnych roszczeń , albowiem oświadczenia stron tam zawarte nie odnoszą się

do skonkretyzowanych co do rodzaju i wysokości wzajemnych pretensji stron, które to cechy wzajemnych zobowiązań determinują objęcie ich tego rodzaju oświadczeniem , w sposób skuteczny prawnie, prowadzącym do ich umorzenia .

Sąd Okręgowy - Sąd Gospodarczy w Krakowie wyrokiem z dnia 20 kwietnia 2012r powództwo oddalił w całości oraz obciążył stronę powodową kosztami sporu w wysokości 14 400 złotych , co odpowiadało dwukrotnej minimalnej stawce wynagrodzenia profesjonalnego pełnomocnika , który zastępował w sporze wygrywającą spór spółkę (...)
[Polska]

Sąd I instancji ustalił następujące fakty istotne dla rozstrzygnięcia :

Strony współpracowały ze sobą począwszy od roku 2008r , kiedy zawarły umowę o współpracy , datowaną na 1 stycznia tego roku. Po upływie dwóch lat , zawarły w dniu 1 stycznia 2010r nową umowę w której §11 ust. 3 złożyły oświadczenia , iż nie mają względem siebie roszczeń za poprzedni okres współpracy , zakończony z dniem 31 grudnia 2009r

Rozważania prawne Sąd I instancji ograniczył do oceny tego oświadczenia stron , uznając je za prawnie skuteczne i prowadzące do oddalenia powództwa. Zwrócił przy tym uwagę , że kwestionująca tę część umowy z 1 stycznia 2010r strona powodowa nie złożyła oświadczenia o uchyleniu się od skutków zawartego w powołanym §11 ust.3 umowy oświadczenia woli , jako mającego być złożonym pod wpływem groźby , która , rozumiana jako zagrożenie nie zawarcia samej umowy i nie kontynuowania współpracy handlowej w kolejnym okresie , nie jest groźbą bezprawną o jakiej mowa w art. 87 kc

Ponadto zauważył , iż jest w obrocie gospodarczym przyjętą praktyką , że przedsiębiorcy , planując współpracę na kolejny okres zabiegają o to by ostatecznie rozliczyć - niezależnie od formy tegoż - okres uprzednio zakończony , bez pozostawiania nie rozstrzygniętych sporów powstałych na jej tle

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 98 §1 kpc

Apelację od tego orzeczenia złożyła strona powodowa i zaskarżając wyrok Sądu I instancji w całości domagała się jego uchylenia i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

W pierwszej kolejności oceniła , że rozstrzygnięcie Sądu zapadło bez rozpoznania istoty sprawy.

Podnosząc zarzuty procesowe strona powodowa upatrywała wadliwości kwestionowanego orzeczenia w naruszeniu art. 328 §2 , 217 §2 , 227 299, 354 w zw z art. 235 i 236 kpc w następstwie tego , że w jego uzasadnieniu Sąd I instancji nie podał zarówno podstawy faktycznej jak i prawnej wyroku , nie określił przyczyn , które zdecydowały o oddaleniu wniosków dowodowych zgłoszonych przez apelującą. Ponadto wad tych upatrywała (...) w nieprzeprowadzeniu dowodów z zeznań świadków wskazanych przez nią.

Zarzut błędnego ustalenia stanu faktycznego miał być zdaniem apelującej zrealizowany w następstwie uznania przez Sąd I instancji , że oświadczenie stron zawarte w § 11 ust. 3 umowy z dnia 1 stycznia 2010r obejmowało także roszczenia obecnie przez powódkę dochodzone , a wywodzone z faktu popełnienia przez (...) [Polska] czynu nieuczciwej konkurencji , stypizowanym w art. 15 ust. 1 pkt 4 u. z. n. k.

Zarzut naruszenia prawa materialnego polegający na błędnej wykładni strona powodowa odnosiła do przepisów art. 58 §2 , 65 § 1 i 2 oraz 508 kc wskazując , że po pierwsze wbrew stanowisku Sądu meriti zastosowanie pierwszej z wymienionych norm nie wymaga uprzedniego złożenia przez podmiot , który na nią się w procesie powywołuje, oświadczenia o uchyleniu się od skutków oświadczenia woli , po drugie, że wadliwa wykładnia oświadczeń woli stron zawartych w powołanej części umowy z 1 stycznia 2010r , spowodowała nietrafną ze strony Sądu rozstrzygającego sprawę ocenę , iż objęte są - po stronie powódki - nim roszczenia obecnie dochodzone pozwem , a to mimo , że po pierwsze mają one szczególne , deliktowe , a nie umowne źródło , których wobec tego nie sposób bezpośrednio powiązać ze współpracą handlową do której nawiązuje treść powołanej części umowy.

Po trzecie Sąd I instancji nietrafnie wyłożył art. 508 kc skoro uznał oświadczenia stron zawarte w kwestionowanym przez (...) postanowieniu umownym , za wywołujące skutek prawny , prowadzący do oddalenia powództwa , nie zwracając uwagi , że zastosowanie instytucji zwolnienia z długu wymaga ażeby obowiązek ten był precyzyjnie określony, czego w zupełności brak wzajemnym pretensjom stron o jakich stanowiła ta część umowy z 1 stycznia 2010r.

Ponadto strona powodowa zakwestionowała sposób w jaki Sąd I instancji rozstrzygnął o kosztach procesu podnosząc niezgodność tej części orzeczenia z przepisami art 98 § 3 , 109 §2 kpc oraz §2 ust. 1 Rozporządzenia MS z dnia 28 września 2002r w sprawie opłat za czynności radców prawnych [...]

W obszernym uzasadnieniu środka odwoławczego , powtarzając , dotąd prezentowane stanowisko procesowe strona powodowa skoncentrowała się na wykazywaniu , że Sąd I instancji nie rozstrzygnął o istocie sprawy , nie czyniąc żadnych ustaleń faktycznych ani też nie oceniając zarzutu jaki powoływała powódka , opartego na twierdzeniu , że ta część umowy , którą stanowi §11 ust. 3 jest nieważna jako sprzeczna z zasadami współzycia społecznego. Apelująca powtórzyła przy tym stanowisko dotąd prezentowane , co do tego , że o owej niezgodności decyduje okoliczność , że to postanowienie zostało jej przez silniejszego ekonomicznie partnera narzucone , skoro od jego aprobaty (...) [Polska] uzależniała kontynuację współpracy stron po dniu 1 stycznia 2010r

W odpowiedzi na apelację pozwana spółka domagała się jej oddalenia , jako pozbawionej usprawiedliwionych podstaw i także w bardzo rozbudowanej formie starała się wykazywać , że orzeczenie Sądu I instancji nie jest w pierwszej kolejności dotknięte wadą nie rozpoznania istoty sprawy , a po wtóre , wbrew pozostałym zarzutom apelacyjnym powódki , odpowiada prawu.

(...) [Polska] wniosła także o obciążenie przeciwniczkoii procesowej kosztami postępowania apelacyjnego.

Rozpoznając apelację Sąd Apelacyjny rozważył :

Wniosek apelacyjny strony powodowej domagającej się uchylecia zaskarżonego orzeczenia jest usprawiedliwiony i podlega uwzględnieniu albowiem wyrok poddany kontroli instancyjnej został wydany bez przeprowadzenia jakiegokolwiek postępowania dowodowego , jak również w warunkach nie rozpoznania istoty sprawy o jakim stanowi art. 386 §4 kpc.

Analiza akt sprawy dowodzi , że ramach postępowania rozpoznawczego Sąd I instancji przeprowadził jedną rozprawę podczas której ograniczył się do odebrania oświadczeń od profesjonalnych pełnomocników . Nie rozstrzygnął podczas jej przebiegu pozytywnie czy też negatywnie o żadnym z wniosków dowodowych stron /por . k. 342-344 akt/

Mimo , że prowadzenia postępowania zaniechał , jak wynika z pisemnych motywów orzeczenia uczynił podstawą ustaleń dwie umowy o współpracy handlowej jakie strony ze sobą zawarły najpierw 1 stycznia 2008 r , a następnie 1 stycznia 2010r, z których formalnie dowód także nie został przeprowadzony.

Nie można przy tym ocenić jako uzasadnione, stanowisko wyrażone przez Sąd meriti w motywach orzeczenia , że wszystkie okoliczności faktycznej[w domyśle istotne dla rozstrzygnięcia] były pomiędzy stronami niesporne , co usprawiedliwiałoby nie prowadzenie postępowania dowodowego. / por. k. 350 akt/

O tym , że tego rodzaju ocena ze strony Sądu Okręgowego nie była prawidłowa przemawia nie tylko szereg zarzutów procesowych jakie powódka wymierzyła w podstawę faktyczną kwestionowanego orzeczenia , ale także to , że nawet z pism procesowych stron składanych w toku postępowania rozpoznawczego wynikał spór co do okoliczności faktycznych towarzyszących samemu zawarciu umowy o współpracy handlowej datowanej na 1 stycznia 2010r jak i w szczególności temu, co spowodowało , iż zapis §11 ust. 3 w niej się pojawił i jak był przez kontrahentki rozumiany.

Stwierdzona nieprawidłowość w sposobie dokonania ustaleń faktycznych oraz pozostająca w całkowitej niezgodzie z normą art. 328 §2 kpc konstrukcja pisemnych motywów ocenianego orzeczenia , gdy chodzi o określenie podstaw dokonanych w sprawie ustaleń faktycznych wyroku powodują , że w istocie swojej wyrok z dnia 20 kwietnia 2012r

nie może zostać instancyjnie oceniony, bez przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, skoro brak mu ustalonej w zgodzie z normami procesowymi podstawy faktycznej, a co za tym idzie nie sposób zweryfikować tego czy prawo materialne zostało w sprawie prawidłowo czy też wadliwie zastosowane.

Norma art. 386 §4 kpc mogąca być podstawą uchylenia orzeczenia Sądu I instancji przez rozpoznający apelację Sąd instancji wyższej, czyni wprawdzie konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, jedynie fakultatywną przyczyną wydania orzeczenia kasatoryjnego tym nie mniej w rozpoznawanej sprawie na to opisane wyżej uchybienie, które można by usunąć poprzez przeprowadzenie tego postępowania przed Sadem Apelacyjnym, nakłada się także druga – istotniejsza rangą nieprawidłowość- w postaci nie rozpoznania istoty sprawy, która łącznie z poprzednio wymienioną, decyduje o konieczności uchylenia orzeczenia Sądu I instancji.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem orzecznictwa Sądu Najwyższego, oraz wypowiedzi przedstawicieli doktryny prawa cywilnego procesowego nierozpoznanie istoty sprawy zachodzi wówczas gdy Sąd rozstrzygający spór nie zbadał podstawy merytorycznej dochodzonego roszczenia, nie wniknął w całokształt okoliczności faktycznych, ograniczając się jedynie np. do rozstrzygnięcia zagadnienia procesowego, którego wynik zdecydował o treści objętego apelacją orzeczenia.

Taki sam skutek dla oceny weryfikowanego instancyjnie orzeczenia rodzi ustalenie, że Sąd niższej instancji zaniechał zupełnie zbadania zarzutu strony, który - mając charakter merytoryczny- mógłby mieć wpływ na ostateczny wynik procesu.

/ por. także, wymienione jedynie dla przykładu judykaty SN z 3 grudnia 2010r, sygn.. I CSK 123/10, publ. Lex nr 818557 i z 6 września 2011r, sygn.. UK 70/11, publ. Lex nr 1102258, a także stanowiska T. Wiśniewskiego w: Kodeks Postępowania cywilnego - komentarz t.II s. 121, wyd. Wolters Kluwer business 2010, oraz M. Wójcika w: komentarz do art. 386 kpc publ. - Lex el 2011./

Z taką właśnie sytuacją mamy do czynienia w sprawie niniejszej.

W reakcji na zawarte w sprzeciwie od nakazu zapłaty stanowisko procesowe pozwanej wskazujące w pierwszej kolejności na konieczność oddalenia powództwa, wobec uprzedniego, i skutecznego pod względem prawnym zrzeczenia się przez powódkę, obecnie dochodzonego przez nią roszczenia, spółdzielnia to stanowisko przeciwniczki procesowej zwalczała zarzutem wywodzonym z art. 58 §2 kc, stwierdzając, że postanowienie §11 ust 3 umowy z dnia 1 stycznia 2010r, zawierające oświadczenia stron iż nie mają nawzajem roszczeń mogących wynikać ze współpracy w okresie do 31 grudnia 2009r jest nieważne, jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, zważywszy na okoliczności w jakich powódka miała zaaprobować taką treść tej części umowy.

Nie może budzić wątpliwości, że rozstrzygnięcie o trafności tego zarzutu ma dla orzeczenia o roszczeniu zgłoszonym w pozwie podstawowe znaczenie, mogąc decydować o jego treści.

Tymczasem Sąd I instancji, nie tylko [o czym była już uprzednio mowa] nie poczynił, także na potrzeby oceny jego trafności żadnych ustaleń faktycznych ale przede wszystkim zupełnie się do niego nie odniósł, przy równoczesnym uczynieniu podstawą wyrokowania stanowisko o skuteczności oświadczeń umownych stron zawartych w §11 ust. 3 umowy z 1 stycznia 2010r, która to skuteczność zwalczana była przez apelantkę właśnie za pośrednictwem tego zarzutu.

W tym kontekście jako zupełnie chybione należy ocenić, zawarte w motywach orzeczenia dowolne oceny Sądu niższej instancji, kwalifikujące umowne oświadczenie powódki jako potencjalnie dotknięte wadą oświadczenia woli w postaci groźby bezprawnej.

Stwierdzenia te są zupełnie dowolne skoro - na co trafnie zwraca uwagę spółdzielnia (...) „ w apelacji - istotą postanowionego przez nią zarzutu nie było odwołanie się do wady oświadczenia woli ale do oceny, że postanowienie §11 ust. 3 umowy jest nieważne, jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Opisane wyżej zaniechanie ze strony Sądu Okręgowego , trafnie podniesione w środku odwoławczym spółdzielni z C., w powiązaniu z nieprawidłowościami w zakresie konstrukcji podstawy faktycznej wyroku , które powodują , iż rozstrzygnięcie o roszczeniu powódki wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości , są przyczynami decydującymi o tym , że zaskarżone orzeczenie podlega uchyleniu , a sprawa zostaje przekazana Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania , o czym Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 386 §4 kpc oraz art 108 §2 kpc.

W na nowo prowadzonym postępowaniu Sąd Okręgowy uwzględni poczynione wyżej uwagi i oceny oraz :

Przeprowadzi postępowanie dowodowe w sposób odpowiadający wymaganiom proceduralnym tak , że możliwa będzie ewentualna instancyjna ocena poprawności tych ustaleń , tak punktu widzenia ich źródeł / podstaw / jak i tego czy przeprowadzona przez Sąd I instancji weryfikacja dowodów mieści się w granicach oceny swobodnej, wyznaczonych przez brzmienie art. 233 §1 kpc.

Na podstawie tak dokonanych ustaleń faktycznych przeprowadzi ocenę zarzutu za pomocą którego powódka zwalcza stanowisko -pozwanej spółki , iż (...) zrzekła się uprzednio, w sposób skuteczny , obecnie dochodzonych wobec(...)[Polska] roszczeń.